

право самим встановити графік її введення. Але ця міра викликала протидію, насамперед тих країн, чії стандартні ставки нижче запропонованої [1].

Передусім необхідно підкреслити, що майже в усіх країнах із розвинутою економікою акцизи представлені у двох формах: універсальних і специфічних. Хоча останнім часом специфічні акцизи і поступаються універсальним своїм значенням у формуванні бюджетних надходжень, їх існування поки ще не ставиться під сумнів. Причина полягає у тих відмінностях, які існують між цими двома видами акцизів і зумовлюють їх різке значення і для фіскальних інтересів держави, і для інших економічних чинників [2].

Нині коло підакцизних товарів у розвинених країнах нешироке. Воно охоплює алкогольні, тютюнові вироби, пальне, деякі види транспортних засобів, предмети розкоші, передусім ювелірні вироби.

Хоча головна функція акцизів – фіскальна, вони виконують також і регулювальну роль. Значною мірою акцизи використовуються як інструмент для зниження споживання певних груп товарів (наприклад, алкоголю чи тютюну). На жаль, не можна точно обчислити залежність між величиною акцизу та реальним споживанням, і, найімовірніше, на практиці ефективність впливу акцизу не дуже висока.

Отже, можна стверджувати що поширення застосування ПДВ у країнах ОЕСР і ЄС супроводжувалося суттєвим зниженням акцизів, а також, як правило, й інших видів податків, зокрема мита. Частка митних зборів є дуже низькою в усіх розвинених країнах.

### **Література.**

1. Онуфрик М. Порівняльний аналіз податкових систем і податкового навантаження країн-членів ЄС та України / М. Онуфрик // Економіка і держава. – 2006. – № 11. – С. 14–18.

2. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua>.

## **ДОСВІД КРАЇН ЄС В СФЕРІ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ**

*Кузьминська О.О., студентка\*,  
Харківський національний технічний університет  
сільського господарства імені Петра Василенка*

Для країн Західної Європи проблема уніфікації чинного податкового законодавства, яка пов'язана з інтеграцією їх економічних систем, виникла ще наприкінці 50-х років, коли був утворений Європейський Союз (ЄС). Передусім проводилась уніфікація податків на споживання, але пізніше і прямих податків на доходи підприємств. Як показує практика ЄС, створення єдиного податкового простору державами чіткіше простежується у непрямому

---

\* Науковий керівник – Рижикова Н.І., к.е.н., доцент

оподаткуванні (податках на споживання), тобто спочатку гармонізуються податки, які безпосередньо впливають на ціноутворення товарних потоків [1].

Ці питання актуальні з огляду на податкову реформу в Україні, і зокрема у сфері непрямого оподаткування. Непрямі податки у розвинених країнах світу становлять досить вагомий частку в загальному обсязі податкових надходжень. Наприклад, на рівні штатів США їхня частка перевищує 40%. Значна увага приділяється адмініструванню непрямих податків у країнах Євросоюзу і Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР). Серед непрямих податків виділяють також фіскальну монополію та стягнення мита державою. Фіскальна монополія — це прибуток держави від реалізації монополізованих державою товарів. При частковій монополії держава монополізує або тільки процес ціноутворення, або ціноутворення і виробництво певних видів товарів, або ціноутворення і реалізацію. Мито встановлюється при переміщенні товарів через митний кордон держави, тобто при ввезенні, вивезенні або транспортуванні транзитом. На відміну від інших непрямих податків стягнення мита має за мету не стільки фіскальні потреби держави, скільки формування «раціональної» структури експорту і імпорту [2].

Розглянемо досвід застосування у країнах із розвинутою ринковою економікою такого непрямого податку як податок на додану вартість (податок з обороту).

Податок на додану вартість (ПДВ) є порівняно новим інструментом фіскальної політики. З групи країн ОЕСР у 60-ті роки лише вузьке коло держав використовувало такий податок. Але згодом його поширення в розвинених країнах відстежується в 70–80-ті і пізніші роки (наприклад, понад десять років застосовується він у Канаді та Швейцарії). Нетривала еволюція цього податку характеризується закономірною трансформацією фіскальної ролі, яка стала наслідком прагнення використати об'єктивні переваги ПДВ, необхідністю компенсувати зменшення надходжень до бюджетів від податку на прибуток в умовах високих фіскальних потреб держави, а також політикою уніфікації непрямого оподаткування у межах ЄС. У країнах Євросоюзу і ОЕСР підвищені ставки використовуються переважно обмежено.

ПДВ відіграє суттєву роль тому, що завдяки цьому податку реалізується основна мета інтеграції країн – забезпечення вільного переміщення товарів, послуг, праці й капіталу. В ЄС прийнято такі схеми адміністрування ПДВ, які дають змогу здійснювати точне нарахування і відшкодування цього податку на товари й послуги експортного призначення. Адаптація форм та механізму оподаткування до вимог життя відбувається частково методом проб і помилок, а частково – на основі наукового обґрунтування напрямків удосконалення податкової системи для забезпечення, насамперед, необхідних надходжень до бюджету. Податок на додану вартість і податок на прибуток займають провідне місце у бюджеті (бо становлять разом у середньому понад 40% надходжень) [3].

Помітні певні спільні характеристики стягнення ПДВ у розвинених країнах. Зокрема, незважаючи на переваги уніфікації, у більшості з них

застосовується не одна, а кілька податкових ставок. Крім стандартної, використовуються знижені ставки для товарів і послуг, що мають соціальне й культурно-споживче призначення (це стосується продуктів харчування, громадського транспорту, газет, журналів), а в деяких країнах – і підвищені ставки на предмети розкоші або на так звані некорисні товари (алкоголь, тютюн). Щодо практики упровадження знижених ставок, зазначимо, що вони застосовуються, але не більше однієї-двох і не нижче за 5%. Зокрема, за зниженою ставкою ПДВ оподатковуються:

– напрями і сфери діяльності, в яких складно обчислити ПДВ (страхування, фінансова сфера);

– товари, щодо виробництва яких здійснюється політика державного стимулювання (видавнича діяльність, транспорт тощо);

– соціально значущі товари (ліки, продукти харчування, дитячий одяг).

Природно, що в умовах посилення соціальної орієнтованості західноєвропейських країн останні проводять політику, спрямовану на запобігання зниженню добробуту широких верств населення, шляхом обкладання товарів та послуг соціального й культурного призначення за нижчими ставками. Окрім того, висока ефективність функціонування податкових органів, налагоджений механізм стягнення ПДВ дає можливість країнам зменшувати адміністративні витрати, зумовлені використанням кількох ставок ПДВ.

У середньому у групі розвинених зарубіжних країн ПДВ формує приблизно 13,5% доходів їхніх бюджетів, хоча частка цього податку регіонально досить варіативно відрізняється. Так, у Франції ПДВ забезпечує 45% податкових бюджетних надходжень, а в Нідерландах – 24% [4].

Отже, практика стягнення цього податку у розвинених країнах дає змогу говорити про закономірність запровадження його диференційованих ставок за умов ефективного функціонування податкової служби, надання переваги соціальній ефективності податку, незважаючи на збільшення адміністративних витрат на його стягнення.

### **Література.**

1. Захаров А.С. Налоговое право Европейского Союза: действующие директивы ЕС в сфере прямого налогообложения / А.С. Захаров. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 22 с.

2. Крисоватий А.І. Теоретичні домінанти і практика реалізації податкової політики в Україні / А.І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 375 с.

3. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб.: [Пер. з англ.] / В. Кернз. – К.: Т-во «Знання» КОО, 2002. – 347 с.

4. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua>.